

De Fryske Rie en de trije Fryslannen (I)

Sytze T. Hiemstra¹

No't de lêste tiid it tal by de 'Ried fan de Fryske Beweging' oansletten organisaasjes tanommen is, sil geregeldwei sa'n organisaasje yn Swingeel foar it fuotljocht komme. Dizze kear is dat de 'Fryske Rie'.

Sytze T. Hiemstra is bestjoerslid fan de 'Fryske Rie' en fertsjintwurdiger dêrfan yn de 'Ried fan de Fryske Beweging'

Wat is de Fryske Rie?

De Fryske Rie hat as doel:

- it ûntwikkeljen en bekend meitsjen fan de Fryske kultuer yn brede sin (dus ek de Fryske taal), mei help fan ynternasjonale kontakten;
- it stimulearjen fan de kulturele posysje fan Fryslân yn Europa;
- it fuortsterkjen fan in better begryp en freonskip tusken minsken, groepen en folken;
- [en benammen] it fuortsterkjen fan de kontakten tusken de trije Fryslannen.

Aktiviteiten dy't yn it each springe, binne it organisearjen fan it Ynterfryske kongres, it Friezen Droapen op Hilgelân en reguliere meetings fan groepen út de Fryske befolking

De Fryske Rie wurket al mear as fyftich jier gear mei twa susterorganisaasjes yn Noard-Fryslân (Frasche Râdj) en East-Fryslân (Fräiske Râid of Freeske Raad). It is benammen in mei-inoar oparbeidzjen op kultureel mêd, mar ek in sosjaal-ekonomyske diskusje of in bewyske polityk wurdt net út 'e wei gongen. It dielnimmen oan de aktiviteiten fan de Fryske Rie stiet foar eltsenien iepen. Yn de Fryske Rie binne wer oare organisaasjes fertsjintwurdige, bygelyks de NLTO (Noardelijke Land- en Tuinbouw Organisatie), de Fryske Ried fan Tsjerken, de Vereniging van Friese Gemeenten en de Federaasje fan Fryske Studinteferienings. Dêrnjonken bestiet in Ynterfryske Rie.

Ein 2007 hat de Fryske Rie him oansletten by de Ried fan de Fryske Beweging. Men

moat dy beide rieden lykwols net trochinoar helje, al krewearje beide foar it Frysk, Fryslân en ynternasjonale kontakten mei oare minderheidstalen. De Ried fan de Fryske Beweging (RfdFB) is in koepel fan organisaasjes, de Fryske Rie (yn ús Fryslân) net.

De Fryske Rie en de Ried fan de Fryske Beweging hoopje fansels dat beide (stiftings) wat oaninoar hawwe sille en dat se inoar fersterkje. De Fryske Rie organisearre al in jiermannich yn 'e mande mei de RfdFB in 'Nijjierssûpke' oan it begjin fan it jier.

Ynterfryske Rie

No mear as in heale ieu lyn waard op it sechste Grutfrysk kongres (Friesenkongreß) op 28 augustus 1955 yn Auerk it ferneamde Frysk Manifest² oannommen.³ De Westerlauwerske Fryske sjoernalist en beweger Jan Piebenga hat dêr in Dútsktalige rede holden dy't grutte yndruk makke en nochal wat ynfloed hân hat op it tinken fan de Fryske bewegers yn alle Fryslannen.⁴

Jan Piebenga, 1955.

Mei troch syn opfettings waard op 18 febrewaris 1956 yn it East-Fryske Lêr de saneamde Friesenrat op 'en nij oprjochte. Dy 'Rat' hjit sûnt 11 septimber 1998 Interfriesischer Rat e.V. (Ynterfryske Rie).

De Ynterfryske Rie hat op it stuit in sintraal sekretariaat yn Auerk (Aurich yn East-Fryslân/Ostfreesland) en trije regionale seksjes (dat binne de trije Fryske Rieden):

- de ‘Seksje Noard’ yn Naibel (Niebüll; Nordfriislon/Nordfriesland yn Dútslân), foar Noard-Fryslân en Hilgelân;
- de ‘Seksje East’, yn Leer, foar East-Fryslân (Ostfreesland/Ostfriesland) en it Sealterlân (Seelterlound/Saterland yn Dútslân);
- de ‘Seksje West’, yn Ljouwert, foar de Nederlânske provinsje Fryslân (yn Dútslân ornaris Westfriesland neamd en by ús Westerlauwersk Fryslân).

Alle jierren is der in miene gearkomste fan de Ynterfryske Rie, dêr’t fan eltse seksje njoggen bestjoersleden oan dielnimme. Sa hat der bygelyks in mienskiplike moeting west yn juny 2007 (op Hilgelân) en yn augustus 2008 (yn Westerlauwersk Fryslân). Twa fer-

tsjintwurdigers fan elts fan trije seksjes komme sa’n trije kear jiers byinoar om alle mienskiplike plannen en moetingstata te rieden. De Ynterfryske Rie koördinearret it wurk fan de trije seksjes.

Moetings

De moetingen wurde yn ’e regel al jierren fan tefoaren fêststeld. Sa hawwe de Fryske Rieden tradisjoneel trije typen reguliere aktiviteiten:

1. De Grut- of Ynterfryske Kongressen wurde sûnt 1925 holden; nei de fyftiger jierren fan de foarige ieu ien kear yn de trije jier. Sa wie yn 2003 it kongres ‘Gastfrij Fryslân’ yn Ljouwert en yn 2006 it kongres ‘Iepen Doarren’ yn Læk (Læk, yn Noard-Fryslân, by de Dútsk-Deenske grins). Fan 12-14 juny 2009 sil it Ynterfrysk kongres yn East-Fryslân holden wurde yn Leer, yn 2012 yn ús Fryslân en yn 2015 wer yn Noard-Fryslân. Alle lêzers fan de *Swingel* en oanhing binne dan fansels fan herten wolkom.⁵
2. In Ynterfryske aktiviteit is ek it sa-neamde *Friesen-droapen* (moeting fan Friezen) op it reade rotseilân Hilgelân (deät Lun/Helgoland). It is in kultureel barren fan mear as ien dei mei artys-

ten út alle Fryslannen, Sealterlân, it Land Wursten en it Land Würden. It wurdt om de trije jier organisearre foar in breed publyk. De earstkommende reizen nei Hilgelân sille yn (maaie/juny) 2010, 2013 ensfh. wêze.

3. *Stúdzjemoetingen* fan beropsgroepen dy’t yn de Fryske Rie fertsjintwurdige binne, wurde ôfwikseljend yn de trije Fryslannen holden. Sa hat der yn 2007 in *boeremoeting* west yn ús Fryslân en yn 2008 yn Noard-Fryslân. Yn 2009 sil dy holden wurde yn East-Fryslân en yn 2010 wer by ús. Yn dat lêste jier is it de 50ste kear (!). Yn 2008 hawwe studinten fan it Ljouwerter Agrarisch Opleidings Centrum (AOC) learlingen fan in *Fachschule für Landwirtschaft* (en dus almeast takomstige boeren) yn Noard-Fryslân troffen. De jonge Noard-Friezen komme yn 2009 ús kant út.

Spitigernôch koe in *ûnderwiismoeting* yn 2007 yn ús Fryslân net trochgean. Oer in pear jier wurdt it *learkrêftetreffen* yn de ien of oare foarm lykwols grif fannijs holden. Der binne ek plannen om yn it ramt fan in *Mercator*projekt in moeting fan 3 à 4 dagen te organisearjen yn de sfear

fan it Tomke-projekt, dus benammen rjochte op de taaloerdracht oan jonge bern. It treffen stiet dan ek iepen foar dielnimmers fan bûten de trije Fryslannen. It trochgean fan sa’n moeting hinget (mei) ôf fan subsydje út Brussel. De Fryske Rie sil dan in kulturele ekskurzje foar de dielnimmers organisearje.

Yn 2008 hat der yn Noard-Fryslân in *frouljusmoeting* west en dy wurdt wer organisearre yn 2010 (Westerlauwersk Fryslân) en yn 2012 (East-Fryslân). Tige slagge wie de *bestjoersmoeting* (politisjy) yn 2008 yn Noard-Fryslân, dy’t oer in pear jier wer holden wurde sil yn East-Fryslân (2010) en yn ús Fryslân (2012). Der wurde prikken yn it wurk steld om ta in *pastoaresmoeting* of Ynterfryske tsjerke-dei te kommen.

Studinten en oare jonge lju (tusken de 16 en 21 jier) sille mei stipe fan ús Fryske Rie yn 2009 in Ynterfrysk simmerkamp fan in wike yn East-Fryslân (*Spikereach/Spiekeroog*) hâlde. It kamp giet út fan it *Friesisches Forum* en hat as sintraal tema de Fryske identiteit en skiednis.

Boppedat moatte neamd wurde:

4. De kulturele Fryske jûnen yn 'De Bres' te Ljouwert. Dat binne iepenbiere jûnen oer ferskate kulturele ûnderwerpen dy't te krijen hawwe mei it doel fan de Fryske Rie.
5. Mooglik sil der yn de heine takomst in boattocht organisearre wurde by de Fryske eilannen lâns.

Noch wat aktiviteiten fan de Ynterfryske Rie

1. Begjin 2006, waarden op it Noard-Fryske waadeilân Söl (Dútsk: Sylt) de earste eksimplaren útrikt fan in bysûndere Dútske postsegel, û.o. oan de minister-presidinten fan Niedersachsen en fan Schleswig-Holstein. Op it segel stiet boppe in weagjende Noardsee – it natuerelemint dat alle Friezen ferbynt – yn trije talen: Fräiske Räd, Fräshe Rädj en Fryske Rie. It segel hat in wearde fan 90 sinten, it

nije Dútske taryf foar poststikken oant 50 gram. Oerders stiet op it postsegel: 50 Jahre Friesenrat.

2. De Ynterfryske Rie sil yn de kommende tiid 'offisjeel' in Ynterfryske flagge fêststelle. De 'offisjeuze' flagge dy't yn 2006 op it Reaklif oanbean waard, waard net yn alle regio's wurdearre.
3. Op 15 desimber 2008 ferskynt de Fryske oersetting fan it Dútsktalige boek *Die Friesland*.⁶ Der sit in moaie topografyske kaart yn fan alle Fryslannen mei de ierdrykskundige nammen yn de eigen minderheidstaal fan elts fan de Fryslannen. De kaart is makke troch Kerst Huisman.

Ferbûnens

De Friezen út de trije Fryslannen hearre ta mear as ien steat, mar yn de 'Ynterfryske ferklearring' út 2006 sprekke se út dat se har, nettsjinsteande dat, ien folk fiele. En dat se as Frysk folk de eigen taal, dy't sa beskiedend is foar har identiteit, befoarderje en útbouwe wolle. De Friezen dogge dêrby in berop op alle offisjele en net-offisjele ynstânsjes om harren dêrby te stypjen. Se wolle inoar bystean yn Fryske oangelegenheden (sjoch de Ynterfryske ferklearring op side 9). Dat

is wol nedich, want net allinnich de Westerlauwerske Friezen hawwe in swiere sile te lûken om har taal yn wêzen te hâlden, by de Noard-Friezen en Sealterlanners is dat noch folle dreger. Dêr kom ik, foar in better begryp, yn kommende *Swingels* op werom. Dêrby is ek wat kennis fan en ynsjoch yn de skiednis fan de Fryske beweging yn ús en har kontreien tige fan betsjutting

It Frysk manifest

“Op 'e dei fan it sechte mienskiplik gearkommen yn dizze ieu steane wy Friezen oeral wei, út Noard-, Westerlauwersk en Eastfryslân, út Sealterlân en Wursten, út Oldenburg en fan Hilgolân, op it earwurdich sté by de Upstalbeam, dêr't yn 'e Midsieuwen ôffurdigen fan 'e sawn sêlannen plichten gear te kommen. Wy binne hjir gearkommen yn 'e oertsjûging, dat wy byinoar hearre en omdat dy oertsjûging sa sterk is, dat dy wurd hawwe wol, in oertsjûging, dy't bistean bleaun is troch alle skiedkundich barren en oer alle grinzen hinne, dy't yn 'e rin fan 'e tiid ûntstien binne.

Mienskiplik hawwe wy ús folksaerd, mienskiplik de striid tsjin it geweld fan 'e Noardsé, mienskiplik binammen it witten fan ús frijheit, fan Nederlân ont Denemark ta.

De tiid ferget greater forbannen. De trije Fryslannen sizze fan herten ja op alle stribjen, dat ta de ienheit fan Jeropa liede kin. Al hearre wy ta mear as ien steatsforbân, wy fiele lykwols oer alle skiedingen hinne, dat wy hearre ta ien folk, wend en fan doel, trou te bliuwen oan syn folksaerd.

Mei de Friezedagen, dy't yn 1925 yn Jever bigoun binne, wolle wy ús rekkenskip jaen fan 'e mienskiplike wearden. Wy leauwe yn kultuer, dy't har woartels hat yn 'e djipten fan it folksaerd en meiinoar wolle wy dêr noed fan stean. Wy steane der by de forantwurdlike ynstânsjes op oan, de wearde fan it kulturele wurk fan ús Fryske ynstellingen en forbannen rjocht te dwaen en dat sa to stypjen, dat it him folslein ûntjaen kin en de sterkste dyk wurdt tsjin de alles oersljochtsjende massafoarming.

Wy leauwe yn 'e greate bitsjutting fan ús memmetael, itsij Frysk, itsij pladdútsk, dy't wy as weardefolst erfskip meikrigen en dy't wy foar alles hoedzje en noedzje wolle. Aldershûs, skoalle en tsjerke moatte ús dêrby helpe en wy freegje fan alle steatsynstânsjes, de wearde fan dat wurk mei to stimmen.

Wy leauwe yn de mienskiplike taek. De Friezerie, dy't wy yn it libben roppe wolle, sil it oparbeidzjen fuortsterkje, wittenskip, skriftekennisse en alle skeppend stribjen bifoarderje moatte, ta greater eare en oansjen fan Fryslân yn 'e wrâld.

Oannommen op it 6ste Grutfrysk kongres op 28-08-1955 te Aurich (East-Fryslân)

Boarne: DE STIM fan Fryslân, Kristlik Frysk wykblêd, 16 septimber 1955

De polityk en útwikselings oer de grinzen hinne

Yn de provinsjale *Untwerpnoata taalbelied 2006* ('Better sichtber, mear fertroud') wurde foar de perioade oant en mei 2015 by haadstik 6, 'Ryk en Europa' acht doelen (resultaten) formulearre (s. 16/17), dy't foar de Ynterfryske kontakten fan belang binne. Dat jildt ek foar kêst 14 fan it Europeesk Hânfest foar regionale talen of talen fan minderheden dat hannelet oer 'útwikselings oer de grin-

zen' hinne. Dat kêst soe neffens it *Oanfalsplan Frysk (2007, 1ste ferzje en 2008, 2de ferzje) fan de Feriening Frysk Underwiis (FFU), de Ried fan de Fryske Beweging* en oaren noch foar 2010 folslein útfierd wurde moatte.⁷

Kêst 14a fan dat Europeesk Hânfest slacht op it befoarderjen fan de kontakten tusken de brûkers fan deselde taal (by ús it Frysk) yn ferskillende steaten (by ús Nederlân en Dútslân) op it mêd fan kultuer, ûnderwiis, ynformaasje,

beropsoplieding en permaninte edukaasje. En kêst 14b slacht op it makliker meitsjen en/of befoarderjen fan grinskruisende gearwurking tusken regionale of lokale autoriteiten fan gebieten dêr't de minderheidstaal (by ús wer it Frysk) brûkt wurdt. Ik gean net yn op de besteande ôfspraken dêroer.⁸

Neffens it *Oanfalsplan* kin men der wiis mei wêze dat de Provinsje Fryslân de kontakten mei East- en Noard-Fryslân

Ynterfryske ferklearring

- Rekken hâldend mei de mienskiplike skiednis fan de trije Fryslannen,
- erkennend dat de Friezen de wil hawwe om oer de nasjonale grinzen hinne yn in mienskiplik Europa harren eigen taal en kultuer en dêrmei ek harren eigen identiteit yn de takomst te behâlden,
- ússels derfan bewust wêzend dat it in frije kar is om ta it Fryske folk hearre te wollen,
- der rekken mei hâldend dat yn Fryslân, Noard-Fryslân en yn Sealterlân de Fryske taal, yn East-Fryslân it Leechdútsk yn it middelpunt fan it kulturele wurk stiet,
- yn oerienstimming mei it Ramtferdrach fan de Europeeske Rie ta beskerming fan nasjonale minderheden en it Europeesk Hânfêst foar regionale talen en talen fan minderheden en
- mei in berop op it Frysk Manifest út 1955, ferklearje wy as yn de Ynterfryske Rie fertsjintwurdige Friezen:

Wy hearre ta mear as ien steat, mar fiele ús dochs, nettsjinsteande alles wat ús skiedt, as hearrend ta ien folk, dat nefens wenst en wollen de eigen taal ûnderhâlde en útbouwe wol. Wy wolle ús taal, dy't foar ús identiteit beskiedend is, befoarderje en útbouwe. Wy dogge in berop op alle offisjele en net-offisjele ynstânsjes, benammen pjutteplakken, skoallen, tsjerken, "Landschaften", iepenbier bestjoer, ferienings en media om ús by ús stribjen nei befoarderjend fan ús taal te stypjen.

Wy befoarderje en ûnderhâlde ús mienskiplike Fryske kultuer, dy't mei ús eigen taal ferbûn is. Wy roppe – yn de geast fan it Hânfêst en it Ramtferdrach ta beskerming fan nasjonale minderheden – de Bûnsrepublyk Dútslân en it Keninkryk fan 'e Nederlannen op om it wurk fan ús Fryske yntitúsjes, ynstellings en ferbannen sa te befoarderjen, dat wy Friezen de stipe krije dy't oan de Europeeske standert foldocht.

Wy, Friezen yn Noard-, East- en West-Fryslân, wolle elkoar bystean yn Fryske oangelegenheden.

Wy wolle de gearwurking fuortsterkje om de eigen taal, kultuer, wittenskip, literatuer en alles wat rjochte is op skeppend wurk, te befoarderjen, mei it doel dat it taakundich en kultureel ferskaat yn de Fryslannen en yn Europa ek yn de geast fan de UNESCO-konvinsjes fuortsterke wurdt.

Us wurk fynt syn grûnslach yn it bewustwêzen dat wy yn de trije Fryslannen yn ien mienskip libje mei minsken dy't har neffens komôf, taal of op oare grûnen net as Friezen beskôgje. Dat gearlibjen easket respekt en tolerânsje fan wjerskanten en dat stribje wy ek nei. Wy binne derfan oertsjûge dat wy dêrmei ek bydrage oan de frede yn ús diel fan 'e wrâld.

Oannommen yn de miene gearkomste fan de Ynterfryske Rie op 5 maaie 2006 yn de Nordseeakademie yn Leck, Nordfriesland

Op 7 maaie 2006 ûnderskreaun troch de foarsitters fan de ûnderskate seksjes: Noard, East en West

Op 23 novimber 2006 Fryske tekst autorisearre yn de gearkomste fan de Fryske Rie te Ald Beets

yntinsivearje wol, ûnder mear troch mear útwikselings en it opsetten fan mienskiplike projekten op it mêd fan kultuer, taal en ûnderwiis (Untwerpnoata 2006, s. 16: tredde doel). En ek dat de kontakten mei de Fryske Rie en it Europeesk Buro foar Lytse

Talen (EBLT) en/of Mercator (Ibid., s. 17) yntinsiver wurde sille.⁹ It ûndersyk nei de praktykútwerking fan Europeeske ratifisearre hawwe as middel om ta it ynfoljen fan *minimumstanderts* (Ibid., s. 17)

te kommen, liket de opstellers fan it oanfalsplan ek fan grut belang

Der sil lykwols neffens har ek ûndersocht wurde moatte wat de Provinsje (noch) mear dwaan kin as allinnich it

stimulearjen en fasilitearjen fan útwikselings oer de grins hinne. Te tinken falt oan it aktyf styppen fan it krewearjen foar it Frysk yn Noard-Fryslân en Sealterlân en it besykjen om politike ynfloed út te oefenjen op de Dútske oerheden, om it plak fan it Frysk yn it ûnderwiis en oare domeinen (bgl. de media) yn East-Fryslân (en Sealterlân) en Noard-Fryslân te ferbetterjen.

Omdat de Fryske folksgroepen en it Frysk yn Dútslân in noch swierdere

sile te lúken hawwe as de Friezen yn Westerlauwersk Fryslân as it giet om it fuortbestean fan de eigen taal en kultuer en it oerdragen fan de mienskiplike skiednis, hat ús (Westerlauwersk) Fryslân, as grutste fan de trije Fryslannen (wat it tal sprekkers en skriuwers oanbelanget), neffens it Oanfalsplan de morele en kulturele plicht om (mei) te striden foar it ferbetterjen fan de maatskiplik posysje fan de ûnderskate Fryske tongslaggen dêre.

In mienskiplik projekt dat yn dat ramt yngeander besjoen wurde moat, is neffens de skriuwers fan it plan it ta stân bringen fan in ‘mienskiplike’ kanon foar de Fryske taal, skiednis en kultuer fan de trije Fryslannen, dy’t ek in wichtich plak krije moat yn it ûnderwiis (lear- of ûnderwiisplan) fan it basis- en fuortset ûnderwiis yn de trije Fryslannen.

Ik slút my dêr, ek as lid fan de Fryske Rie, fan herten by oan.

Noaten

- 1 Mei tank oan Roel Kaastra en Saapke Miedema (resp. foarsitter en sekretaris/ponghâlder fan de Fryske Rie) foar harren oanfolings en ferbetterings.
- 2 Sjoch ‘It Fryske manifest’ op side 8 fan dit nûmer. De Dútske tekst is te finen op: www.fryskebeweging.nl/ffu/publikaasjes/ferklearrings. En ek by www.fryskerie.nl/publikaasjes. Taljochting: Thomas Steensen merkt yn syn nije útjefte fan Geschichte Nordfrieslands von 1918 bis in die Gegenwart, Teil 5 (Bräist/Bredstedt: Verlag

- Nordfriisk Instituut, 2006, s 144) oer dat Frysk Manifest op: “Die Westfriesen und die nationale Nordfriesen hätten statt von einem “Stamm” lieber von einem “Volk” gesprochen. Als Kompromiss wurde dieser Begriff in der westfriesischen Fassung des Manifestes verwendet.”
- 3 Yn 2005 waard dat betocht by de Upstalsbeam te Auerk, it gearkomsteplak fan de midsieuske Friezen.
- 4 Jan Piebenga syn rede is oan te klikken op it webstek fan de Feriening Frysk Underwiis (FFU): www.fryskebeweging.nl/ffu/publikaasjes/advizen/JP-WirFriesen.pdf en op www.fryskerie.nl, rubryk ‘Publikaasjes’.
- 5 Ynformaasje is te krijen by sekretaris/ponghâlder Saapke Miedema, Troelstrapark 3, 8918 MA te Ljouwert. Sjoch ek www.fryskerie.nl
- 6 It is in prachtich yllustrearre boek oer de skiednis fan de trije Fryslannen dat al yn 2006 yn opdracht fan de Interfriesische

- Rat (Ynterfryske Rie) troch Thomas Steensen mei bydragen fan oaren (Piet Hemminga en Hajo van Lengen) yn it Dútsk publisearre is yn Bräist (Bredstedt) troch Verlag Nordfriisk Instituut (127 siden).
- 7 It ‘Oanfalsplan Frysk’ is op it webstek fan de FFU oan te klikken: www.fryskebeweging.nl/ffu. It is û.o. te finen by Brieven 2007 en 2008 en by Publikaasjes (‘Rapporten en noata’s’).
- 8 Sjoch bgl. de Derde Bestuursafpraak Friese Taal en Cultuur 2001-2010 (Den Haag, 5 juni 2001), s. 30-31, en it Uitvoeringsconvenant Friese taal en Cultuur 2005. En ek de Derde Rapportage betreffende het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden 2002-2005 (Ljouwert/Leeuwarden: Fryske Akademy, 2007, s. 221-228). En ek it Oanfalsplan, haadstik VIII, Utwikseling oer de grinzen hinne [ynklusyf de noaten].
- 9 Sjoch it Oanfalsplan, haadstik VIII, Utwikseling oer de grinzen hinne [ynklusyf de noaten].